

oktober 2008

Fagskoleutdanning i miljøarbeid rettet mot mennesker med funksjonsnedsettelse

Gjelder for helse- og
sosialpersonell med
videregående opplæring

Fagskoleutdanning i miljøarbeid rettet mot mennesker med funksjonsnedsettelse

Utgitt: Oktober 2008
Bestillingsnummer: IS-1599

Utgitt av:
Helsedirektoratet
Kontakt:
Avd. personell og utdanning
Pb. 7000 St. Olavs plass, 0130 OSLO

Tlf.: 810 200 50
Faks: 24 16 30 01
www.helsedir.no

Hefte kan bestilles hos:
Helsedirektoratet
v. Trykksaksekspedisjonen
e-post: trykksak@helsedir.no
Tlf.: 24 16 33 68 (tirs og tors 12-14)
Faks: 24 16 33 69

Ved bestilling, oppgi bestillingsnummer: IS-1599

Illustrasjoner: Lars Fiske

INNHALDSFORTEGNELSE

Generelt om fagskoleutdanning i helse- og sosialfag	4
Innledning	4
Samfunnsutvikling og etterspørsel etter helse- og sosialtjenester	5
Felles mål og retningslinjer	5
Organisering og omfang	6
Praksis	6
Opptakskrav	6
Arbeidsformer	7
Vurderingsformer	7
.....	
Modul 1: Felles innholdsdel	8
Mål	8
Innhold	8
1. Grunnelementer i helse- og sosialfagarbeidet	9
2. Samfunnsfaglige emner	9
.....	
Fagskoleutdanning i miljøarbeid rettet mot mennesker med funksjonsnedsettelse	10
Historikk	10
Behov for kompetanse	10
Organisering og arbeidsformer	10
Modulinndeling	11
Teori	11
Praksis	11
Fordypnings modul	12
Vurdering	12
Begrepsavklaring	12
.....	
Mål for fagskoleutdanning i miljøarbeid rettet mot mennesker med funksjonsnedsettelse	13
Sluttkompetanse	13
.....	
Innhold i modulene	14
.....	
Modul 2: Grunnlagstenkning og lovverk i miljøarbeid	15
.....	
Modul 3: Metoder i miljøarbeid – utvikle og vedlikeholde mestringsevnen til brukerne	16
.....	
Modul 4: Familie og samfunn	17
.....	
Modul 5: Fordypning i miljøarbeid rettet mot mennesker med funksjonsnedsettelse	18

GENERELT OM FAGSKOLEUTDANNING I HELSE- OG SOSIALFAG

Innledning

Lov om fagskoleutdanning ble vedtatt i 2003. Loven gjelder for den som tilbyr fagskoleutdanning (tilbyder), og som har søkt eller søker om godkjenning av fagskoleutdanningen.

Med fagskoleutdanning menes korte yrkesrettede utdanninger som bygger på videregående opplæring eller tilsvarende realkompetanse, og som har et omfang tilsvarende minimum et halvt studieår og maksimum to studieår (normert tid). En fagskoleutdanning skal være praktisk og yrkesrettet, mens en høyskoleutdanning er akademisk og forskningsbasert.

Godkjenning av fagskoleutdanning foretas av Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT). De første NOKUT-godkjente fagskoleutdanningene i helse- og sosialfag forelå høsten 2005. Det er gjennomføring av den omsøkte faglige fordypningen som blir godkjent av NOKUT. Det gis ingen generell godkjenning av den enkelte fagskoletilbyder eller av den enkelte studieplan.

Arbeid med å utvikle planer for fagskoleutdanninger i helse- og sosialfag for personer med videregående opplæring har vært et sentralt tiltak både i Handlingsplanen for

helse- og sosialpersonell 1998–2001 og i Rekrutteringsplanen for helse- og sosialpersonell 2003–2006. Helsedirektoratet (Helsedir) ga i perioden 2002–2006 foreløpig godkjenning av til sammen 10 ulike planer for fagskoleutdanning i helse- og sosialfag. Helsedirektoratets foreløpige godkjente planer bygger på utprøvinger ved ulike utdanningsinstitusjoner. De utprøvde planene er deretter evaluert av eksterne evalueringsgrupper som har laget planutkast som er sendt på høring. Planene er deretter godkjent av Helsedirektoratet og trykt i vår serie. Alle disse planene har en varighet på et studieår (normert tid).

Denne planen er også et resultat av dette arbeidet, og Helsedirektoratet anbefaler at den brukes som grunnlag ved søknad om NOKUT-godkjenning av fagskolestudier i faget.

De første NOKUT-godkjente fagskoleutdanningene høsten 2005 bygger på Helsedirektoratets foreløpige godkjente planer. Det samme er tilfelle for mange av dem som seinere har søkt NOKUT om godkjenning.

Samfunnsutvikling og etterspørsel etter helse- og sosialtjenester

Helse- og sosialarbeideres daglige arbeid påvirkes av samfunnsutviklingen. Det skjer raske endringer i medisinsk utvikling og befolkningens helsetilstand. De siste årene har vært preget av helse- og sosialpolitiske reformer.

Helse- og sosialsektoren står foran store utfordringer i årene framover. Grunnet både demografiske forhold og en samfunnsutvikling med økende etterspørsel etter alle typer helse- og sosialtjenester, er det av avgjørende betydning for vårt velferdssamfunn at vi klarer å rekruttere og beholde kompetent personell. Brukerne stiller også store krav til kvalitet på tjenestene og muligheter for egen medvirkning. Samfunnet endrer seg raskt og blir stadig mer komplekst. Dette fordrer en kontinuerlig utvikling av velferdstjenestene. Det er viktig at ansatte deltar i denne utviklingen. Både grunn- og fagskoleutdanning må reflektere samfunnsutviklingen. Dette fordrer at ansatte som deltar i et utdanningsløp, får tid til bearbeiding og refleksjon.

Kvalifisert personell utgjør den viktigste ressursen i helse- og sosialtjenesten. Tilgang på kvalifisert personell er en forutsetning for å kunne gjennomføre reformer og opptrappingsplaner innen denne tjenesten.

Felles mål og retningslinjer

Hovedmålsettingen for fagskoleutdanning i helse- og sosialfag:

Fagskoleutdanningene har som overordnet mål å utdanne reflekterte yrkesutøvere med høy yrkesetisk standard som tar initiativ til å planlegge, organisere og iverksette tiltak i samarbeid med tjenesteytere og brukere.

De helsefaglige fagskoleutdanningene skal sikre den enkeltes, samfunnets og arbeidslivets behov for ny kompetanse i tråd med nye oppgaver og utfordringer innen helse- og sosialsektoren. Dagens og morgendagens utfordringer både for samfunnet generelt og innen helse- og sosialsektoren spesielt, innebærer behov for nytenkning innen utdanningene.

Fagskoleutdanningene er derfor tverrfaglige og har et klart brukerperspektiv. Med tverrfaglige i denne sammenheng menes at de er rettet mot arbeidstakere med forskjellig faglig bakgrunn innen helse- og sosialfagene i videregående opplæring og eventuelt andre. Planene gir rammer og innhold i fagskoleutdanningene. Hovedintensjonen er å sikre et ensartet faglig nivå, og gjøre den enkelte fagskoleutdanning innen hvert fagområde likeverdige i hele landet. De er således nasjonale styringsmidler for sosial- og helsemyndighetene. Fagskoleutdanningene skal være yrkesrettet og praksisrelatert.

Yrkesutøvelsen foregår i et samspill av praktiske erfaringer og relevant teori. Helse- og sosialfaglig yrkesutøvelse er basert på en kombinasjon av praktiske erfaringer fra arbeid med mennesker og nyere relevant kunnskap om det helse- og sosialfaglige området. I tillegg er det nødvendig at man gjør vurderinger og fatter beslutninger på et rettslig og etisk holdbart grunnlag.

Organisering og omfang

Planene for de helsefaglige fagskoleutdanningene består av:

- en modul med felles innholdsdel
- to eller flere fagspesifikke moduler
- en fordypningsmodul

Modulinndeling

Felles innholdsdel: 9 uker
De fagspesifikke moduler til sammen: 21 uker (inkl praksis)
Fordypningsmodulen: 8 uker (inkl praksis)
Til sammen: 38 uker

Modulene har således en samlet normert studietid på ett år.

Den enkelte fagskoleutdanning kan tilrettelegges som heltids- eller deltidsstudium.

Modulene tas normalt i rekkefølge.

Modulbevis utstedes for hver modul.

Innholdet i de ulike modulene er nærmere beskrevet under den enkelte fagskoleutdanning.

Praksis

Praksis er en obligatorisk del av studietiden og en viktig metode for å oppnå fagskoleutdanningenes målsettinger.

Praksis skal utgjøre minimum 25 % av samlet studietid, i sum minimum 10 uker, som gjennomføres mest mulig sammenhengende. Gjennom praksisperioden kan det legges opp til mer sammenhengende utviklings- og prosjektarbeid.

Studenten skal ha faglig veiledning i praksistiden og oppfølging av en fagperson med tilsvarende eller høyere utdanning. Felles innholdsdel (Modul 1) er en ren teori-modul. Praksis skal ellers være relatert til innholdet i den enkelte modul.

Form, innhold og gjennomføring av praksis kan være forskjellig i de ulike fagskoleutdanningene. Dette vil være nærmere beskrevet under den enkelte utdanningen.

Opptakskrav

Generelt for opptak til fagskoleutdanningene innen helse- og sosialfag kreves fullført videregående opplæring fra studieretning for helse- og sosialfag, aktivitørutdanning eller tilsvarende.

I tillegg kreves minimum et år med relevant yrkespraksis etter videregående skole. Det kan i særskilte tilfelle gjøres opptak på grunnlag av realkompetansevurdering.

Det er opp til det enkelte studiested å fastsette regler for vurdering av realkompetanse.

Arbeidsformer

Fagskoleutdanningene legger vekt på arbeidsformer som fordrer aktiv deltakelse fra studentene. Det forutsettes at arbeidsformene skal være nært knyttet til studentenes egne erfaringer, problemstillinger fra praksisfeltet, utfordringene i arbeidslivet og sentral teori.

Arbeidsformene bør også være med på å støtte studentenes egne initiativ.

Arbeidsformene skal tilrettelegges slik at studentene utvikler evne til samarbeid og økt forståelse og respekt for andres fagfelt.

Arbeidsformene som benyttes, skal bidra til å styrke studentenes motivasjon for egen fagskoleutdanning, samt bidra til at studentene opplever nytte og gjensidighet gjennom faglig samarbeid.

Vurderingsformer

Vurderingsformene må ha sammenheng med fagskoleutdanningens mål, innhold, arbeidsformer og arbeidskrav.

Etter praksisperioden skal praksis vurderes som godkjent/ikke godkjent.

Det avlegges skriftlig eksamen med karakterer. Studenten skal bruke kunnskaper og ferdigheter fra fagskoleutdanningens teorigrunnlag og egen praksiserfaring.

Det kan avlegges eksamen for hver modul. Det utstedes modulbevis for hver avsluttet/ bestått modul. Eksamen kan være felles for de faglige modulene.

Det utstedes kompetansebevis/vitnemål når alle modulene er bestått.

For øvrig organiseres eksamen innenfor rammene av regler som fastsettes ved det enkelte studiested.

MODUL 1: FELLES INNHOLDSDEL

Mål

Felles innholdsdel i de ulike fagskoleutdanningene skal bidra til at studentene utvikler nødvendig kunnskap og forståelse i en felles referanseramme for yrkesutøvere i helse- og sosialtjenestene.

Denne referanserammen skal danne basis for utvikling av felles holdninger og ferdigheter. En sentral begrunnelse for en felles del er også ønsket om et bedre samarbeid mellom alle ansatte innen helse- og sosialsektoren. I tillegg er det et mål at studentene oppnår en breddekompetanse på tvers av faggrensene. Fag- og emneområder i Modul 1 danner basis og skal videreføres i den enkelte fagspesifikke modul.

Felles innholdsdel skal bidra til at de som har gjennomgått fagskoleutdanningene:

- tar utgangspunkt i brukernes behov, planlegger og organiserer tiltak i samarbeid med de menneskene det gjelder
- har evne til å reflektere over og begrunne sin virksomhet i forhold til overordnede faglige og etiske perspektiver
- ser sin egen yrkesrolle i et kritisk lys
- tar medansvar for tilbakemelding til faglig og politisk myndighet om hjelpebehov, virkning av tiltak og uheldige samfunnsforhold
- bidrar til at den som trenger hjelp fra helse- og sosialtjenesten, får et egnet tilbud
- har kunnskap om andre yrkesgrupper

Innhold

1. Grunnelementer i helse- og sosialfagarbeidet

- 1a. Innledende tema
- 1b. Etikk
- 1c. Kommunikasjon, samhandling og konfliktløsning

2. Samfunnsfaglige emner

- 2a. Stats- og kommunalkunnskap, helse- og sosialpolitikk
- 2b. Sosiologi og psykologi

1. GRUNNELEMENTER I HELSE- OG SOSIALFAGARBEIDET

1 a. Innledende tema

- helse- og sosialfagenes historie og utvikling
- teoretiske perspektiver og teorier innen helse- og sosialfagene
- studieteknikk
- IKT

1 b. Etikk

- menneskerettighetene
- samfunnsmessige perspektiver og utfordringer i helse- og sosialsektoren sett i forhold til verdier og normer
- verdioppfatninger, menneskeforståelse og livssyn
- aktuelle verdier og normer i samfunnet og i helse- og sosialfagene, hvordan de henger sammen og styrer praktisk handling
- yrkesetikk
- taushetspliktens etiske sider
- makt, tvang og kontroll
- etiske dilemmaer, etikk og moral

1 c. Kommunikasjon, samhandling og konfliktløsning

- kommunikasjonsteori, samhandling og konfliktløsning
- tverrkulturell kommunikasjon
- kommunikasjon i smågrupper
- roller: bruker – helse- og sosialarbeider – pårørende
- oppøving av evne til samarbeid
- veiledningsteori og veiledning

2. SAMFUNNSFAGLIGE EMNER

2 a. Stats- og kommunalkunnskap, helse og sosialpolitikk

- samfunnets og velferdsstatens utvikling, helse- og sosialpolitiske prioriteringer
- konsekvenser for levekår og opplevde helse- og sosialproblemer
- lovverket som regulerer helse- og sosialsektorens virkefelt
- helse- og sosialsektoren på kommunalt, regionalt og statlig nivå
- offentlig og privat ansvar og omsorg
- profesjonalisering i helse- og sosialsektoren
- finansiering av tjenestene og brukerbetaling
- kvalitetssikring, internkontroll og kvalitetsutvikling

2 b. Sosiologi og psykologi

- familien som sosial og kulturell institusjon
- helsemessig og sosial ulikhet og kulturelt mangfold
- makt – avmakt
- utviklingsteorier – livsløpet
- emosjoner, behov og motivasjon
- holdninger
- forsvarsmekanismer og kriseteori
- gruppepsykologi og nettverksteori

FAGSKOLEUTDANNING I MILJØARBEID RETTET MOT MENNESKER MED FUNKSJONSNEDSETTELSE

Historikk

Reformen for mennesker med psykisk utviklingshemming ble satt ut i livet i 1991. Begrunnelsen for reformen var menneskeverd og likeverd og at det ordinære hjelpeapparatet i kommunene skulle gi individuelt tilpassede tjenester i lokalmiljøene. Hovedmålsettingene ved reformen var bedre levekår, integrering og normalisering.

Behovet for kompetanse i miljøarbeid rettet mot mennesker med funksjonsnedsettelse

I alle evalueringer av tjenestene etter at reformen ble iverksatt pekes det på at kanskje det største hinderet for å realisere de ambisiøse målsettingene, er mangel på spesifikk kompetanse om psykisk utviklingshemming.

Evalueringene viser at mangel på spesifikk kompetanse om psykisk utviklingshemming gjelder alle deler av tjenestefeltet – både spesialisthelsetjenesten inkludert habiliterings-tjenesten og tjenestene som gis av kommunene. Med utgangspunkt i Stortingsmelding nr.40 (2002/03) ble det blant annet etablert et Nasjonalt kompetansesenter om psykisk utviklingshemming (NAKU hvor Høgskolen i Sør-Trøndelag er vertsinstitusjon). NAKUs hovedmålsetting er å samle og å gjøre kunnskap om psykisk utviklingshemming lettere tilgjengelig for ansatte i tjenestene, brukerne og pårørende.

Utgangspunktet er at tjenestene skal utformes ut fra den enkelte brukers individuelle ønsker, det være seg egenomsorg, sysselsetting, opplæring, sosiale nettverk, verdsetting av sosiale roller, arbeid og fritid. Brukerens selvbestemmelse står med andre ord sentralt. Ikke alle personer med psykisk utviklingshemming makter presist å formidle sine individuelle ønsker. Å legge til rette for selvbestemmelse krever kompetanse.

Ikke alle personer med utviklingshemming forstår sin egen situasjon eller konsekvensene av sine handlinger. Ansatte må i sitt daglige arbeid balansere mellom veiledning og uønsket utøvelse av tvang og makt. Forskning har vist at når ansatte tilrettelegger tjenestene ut fra kompetanse om og innsikt i psykisk utviklingshemming, reduseres det som blir be-

traktet som uønsket atferd fra brukerne. Kompetanse kan med andre ord redusere bruken av tvang og makt.

Forskning viser at mennesker med utviklingshemming ofte har somatiske eller psykiske tilleggslidelser. Som gruppe har psykisk utviklingshemmede størst behov for medisinske tjenester. Samtidig viser forskning at mennesker med utviklingshemming er den gruppe som har minst tilgang på medisinske tjenester – dette gjelder både somatiske og psykiatriske tjenester, men særlig vanskelig er tilgangen på psykiatriske tjenester. En viktig grunn til at gruppen med størst behov for spesialisthelsetjenester har dårligst tilgang på de samme tjenestene, er at flere mennesker med utviklingshemming ikke selv er i stand til å tolke sin egen helse, oppsøke lege og formidle sine plager eller symptomer. Av flere forhold er oppfølgingen av den enkelte person med utviklingshemming fra den enkeltes nærperson avgjørende for å sikre tilgang til medisinske tjenester. En av flere grunnleggende forutsetninger for å sikre mennesker med utviklingshemming tilgang på tjenester er kompetente nærpersoner som kan tolke og forstå enkeltpersonens symptomer, og som kan formidle disse.

Organisering og arbeidsformer

Arbeids- og undervisningsformer i utdanningen skal bidra til å sikre en helhetlig kompetanse. Dette omfatter evne til å anvende fagkunnskap, sosiale ferdigheter og etiske holdninger for å løse utfordringer i arbeidssituasjonen. Utdanningen må være praksisnær og legges til rette slik at studentene opplever at teori og praksis blir integrert.

Undervisningen skal stimulere til og motivere for yrkesfunksjonen gjennom kommunikasjon og refleksjon. Studentene må gjennom studentaktive arbeidsformer bidra med engasjement og egenaktivitet for å nå studiets mål.

Arbeidsformene må stimulere til tverrfaglig samarbeid, blant annet ved at studentene får arbeide med teoritilfanget i tverrfaglig sammensatte grupper både i utdanningens teoridel og gjennom praksisstudiene. Utdanningen må tilrettelegges slik at studentene opplever at teori og praksis integreres, blant annet gjennom praksisveiledningen.

Veiledning benyttes ved oppgaveløsning, prosjektarbeid, praksis og i gruppeprosesser. Studentene skal tilegne seg teoretisk kunnskap individuelt og i samarbeid med hverandre gjennom prosessorientert kollegaveiledning. Oppgaveløsning foregår individuelt og i grupper med veiledning.

Studiet bør organiseres slik at studentene får mulighet til å kombinere studier med arbeid. Dette bidrar til å styrke sammenhengen mellom teori og praksis. Organiseringen styrker den praksisnære profilen på utdanningen.

Modulinndeling

Innholdet i modulene er i det vesentligste formulert på et overordnet nivå. Det enkelte studiested kan foreta tilpasninger.

Studiet organiseres i moduler der teori og praksis kombineres. I tillegg består studiet av arbeidskrav, praksisstudier, prosjektarbeid og fordypningsoppgave.

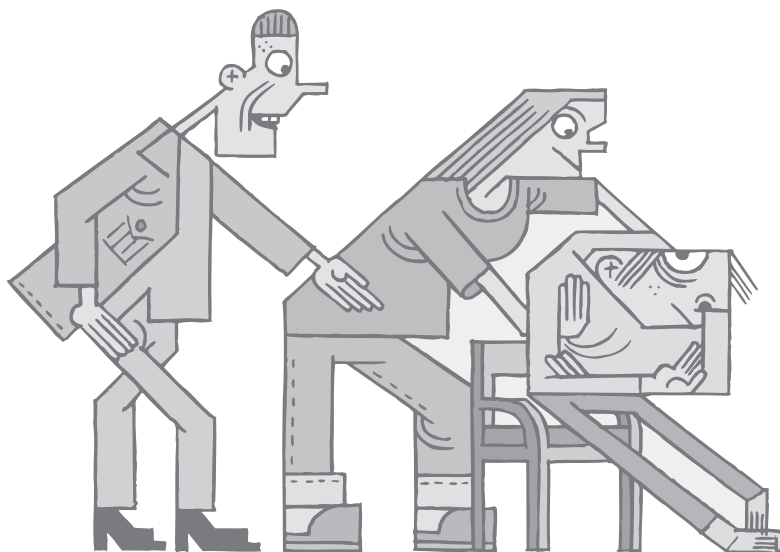
Teori

Teorien skal relateres til praksis og være relevant for å nå målene i utdanningen. Teorien skal være oppdatert og inneholde grunnleggende fagstoff og begreper. Det kan benyttes bøker, artikler, meldinger og utredninger. Teorien skal være tilpasset nivået /målgruppen.

Praksis

Praksis skal utgjøre minimum 10 uker, tilsvarende 25% av samlet studietid. Studiemålene i praksis må gjenspeile innholdet i teorimodulene. Praksisplassen og gjennomføringen må alltid godkjennes av skolen.

Et av målene for fagskoleutdanning innen helse- og sosialfag er at utdanningen skal ha en praksisnær tilnærming. Det kan velges mellom to ulike former for praksis.

1. *Praksisutplassering på arbeidsplasser* for miljøarbeidere eller praksis i tilknytning til arbeidsplasser med tjenestemottakere som har en person med psykisk utviklingshemming (barnehager, skole, bofellesskap, dagsenter, tilpasset arbeid etc), er egnet for studenter som ikke har praksis fra arbeid med mennesker med psykisk utviklingshemming og/eller som ikke har sitt daglige arbeid innen fagfeltet.

2. *Praksis gjennomført som prosjektarbeid på egen arbeidsplass* er aktuelt for studenter som har sitt daglige arbeid innen fagfeltet. Studentene bør i praksisperioden gis anledning til å gjøre et endringsarbeid/utviklingsarbeid i miljøarbeid på egen arbeidsplass. Praksis blir et felles ansvar for arbeidstaker og arbeidsgiver. Studentene får synliggjort sin kompetanse innenfor egen organisasjon. Dette kan bidra til kompetanseutvikling på arbeidsplassen samt at den enkelte arbeidstaker får andre oppgaver og økt ansvar.

Praksisplassen/prosjektpraksisen skal godkjennes av skolen. Veiledning i praksis er en forutsetning for å nå målet med praksis. Formalisert veiledning og selvrefleksjon over tid bidrar til å tydeliggjøre den enkelte students personlige og faglige grenser i arbeidet med mennesker med psykisk utviklingshemming.

Fordypningsmodulen

Fordypningsmodulen skal ta utgangspunkt i sentrale mål i utdanningen og være praksisrelatert.

Vurdering

Arbeidskrav og eksamensform skal ha sammenheng med fagskoleutdanningens mål, innhold og arbeidsformer. Det er viktig at vurderingene har ulike former, som skriftlige oppgaver, gruppeoppgaver, muntlige framlegg og prosjektarbeid. Oppgaveskriving som er tilpasset denne målgruppen, bidrar også til refleksjon og bearbeiding av egen praksis i relasjon til teori. Hver modul skal vurderes med karakter.

Begrepsavklaring

Miljøarbeidere

Miljøarbeidere er en felles betegnelse på flere yrkesgrupper som har sammenfallende

arbeidsoppgaver/funksjoner innen ulike sektorer. Det er en tverrfaglig sammensatt faggruppe bestående av hjelpepleiere, omsorgsarbeidere, helsefagarbeidere, aktivitører, barne- og ungdomsarbeidere. Til tross for ulike yrkesbakgrunn og praksis vil det likevel være mange funksjoner/arbeidsoppgaver som er sammenfallende, og som danner et felles faglig fundament. Miljøarbeidere står til daglig nær brukerne og skal ivareta sammensatte og krevende arbeidsoppgaver.

Miljøarbeid

Miljøarbeid er forståelsen, begrunnelsen og gjennomføringen av systematisk planlagte handlinger basert på faglig og etisk kompetanse, sammen med eller på vegne av en bruker, slik at bruker oppnår mest mulig selvstendighet i eget liv og styrket livskvalitet.

Utviklingshemming

Utviklingshemming er et samlebegrep for en rekke ulike tilstander, med ulike årsaker og symptom. Felles er at tilstanden viser seg tidlig, og at personene kan ha store behov for tilrettelegging for å kunne klare seg i samfunnet og utnytte evnen til å lære.

Normalisering/inkludering

Her gjelder prinsippet om at alle, uansett funksjonsevne, sosial status og geografisk utgangspunkt, skal ha lik rett til et liv der de er sikret en del av de livsvilkårene som flertallet av norske borgere ser på som normalt.

Utviklingstilpassede tiltak

Avgrensningene i intellektuelle forutsetninger er en stor utfordring for barnehage, skole og nærmiljø som skal gi et tilpasset tilbud, det vil si et tilbud som er mest mulig formålstjenlig for den enkelte. En må derfor bygge på en grundig kartlegging for å forstå og kunne iverksette tiltak med utgangspunkt i den enkeltes forutsetninger og egenart.

Tilleggshandikap

Mange mennesker med utviklingshemming har ett eller flere tilleggshandikap, som er oppstått samtidig med, og av samme årsaker som den mentale hemmingen. Dette er ulike, ofte alvorlige, fysiske og psykiske handikap som til sammen stiller store krav til omsorgen.

MÅL FOR FAGSKOLEUTDANNING I MILJØARBEID RETTET MOT MENNESKER MED FUNKSJONSNEDSETTELSE

Utdanningen har som overordnet mål:

- at studentene skal ha en tverrfaglig breddekompetanse innen miljøarbeid og en fagspesifikk fordypning innen psykisk utviklingshemming, der tverrfaglighet, helhetstenkning og brukerperspektivet er spesielt vektlagte prinsipper
- å styrke kompetansen hos yrkesutøvere med fagutdanning på videregående skoles nivå. Dette innbefatter forebyggende arbeid, behandling, rehabilitering og omsorg.
- at studentene skal ha grunnleggende fagkunnskap innen feltet psykisk utviklingshemming som er relevant for miljøarbeid i ulike sektorer i kommunal virksomhet, institusjoner og innen pedagogisk virksomhet. De skal være i stand til å begrunne sin egen praksis og anvende kunnskapsbaserte metoder og tiltak.
- å stimulere til utvikling av faglig og personlig trygghet og økt kompetanse i møtet med de ulike aktørene i dette feltet, både brukere, pårørende og samarbeidspartnere

Sluttkompetanse

Ved avsluttet studium vil studenten kunne gjøre rede for og i praksis begrunne:

- hvordan planlegge, gjennomføre og evaluere forebyggende miljøarbeid på alle arenaer der denne type arbeid utføres
- sentrale sider ved det lovmessige grunnlaget for miljøarbeid generelt og overfor mennesker med psykisk utviklingshemming spesielt
- formål, innhold og dokumentasjonskrav knyttet til problemstillinger som kommer inn under § 4 a i Sosialtjenesteloven
- hvordan tverrfaglig og tverretattlig samarbeid er nødvendig for å nå mål ved miljøarbeid og forklare hvordan det kan legges til rette for slikt arbeid
- hva formålstjenlig og presis skriftlig dokumentasjon ved miljøarbeid er, og gi praktiske eksempler og begrunnelser for hvordan det kan skapes kultur for at slik dokumentasjon gjennomføres

Videre skal studenten kunne:

- vise med praktiske eksempler hvordan nærmiljøet kan brukes for å skape økt sosial integrering, normalisering og livskvalitet
- vise hvordan miljørettede tiltak og aktiviteter kan skape utvikling og mestring hos den enkelte
- beskrive mangfoldet ved psykisk utviklingshemmede som gruppe på en oversiktlig måte og reflektere over og begrunne hvilke særlige praktiske eller etiske utfordringer en kan stå overfor ved ulike former for utviklingshemming
- beskrive og reflektere over hvordan forståelse av den enkeltes individuelle situasjon kan formidles og utvikles gjennom samhandling til tross for at vedkommende mangler eller bare har svakt utviklet språkforståelse
- reflektere over hvorfor miljøarbeidere ofte har en helt avgjørende rolle for at mennesker med psykisk utviklingshemming får tilgang til nødvendig hjelp og tjenester fra helse- og sosiale tjenester, og begrunne hvordan miljøarbeideren kan ivareta en slik rolle
- reflektere over hvordan målkonflikter kan og bør håndteres og balanseres, mellom praktiske mål og individuelle ønsker
- vise hvordan planlegge og gjennomføre forebyggende miljøarbeid på alle arenaer der denne type arbeid utøves

INNHold I MODULENE

Modul 1: Felles innholdsdel 1. Grunnelementer i helse- og sosialfaget 2. Samfunnsfaglige emner	9 uker
Modul 2: Grunnlagstenking og lovverk i miljøarbeid 1. Kommunikasjonsprosessen 2. Grunnlagstenkning 3. Lovgivning 4. Veiledning og tverrfaglig samarbeid	7 uker
Modul 3: Metoder i miljøarbeid – utvikle og vedlikeholde mestringsevnen til brukerne 1. Tilnæringsmåter 2. Kartlegging, utredning og individuell plan 3. Utviklingstilpassede tiltak 4. Mestring av dagliglivet – ADL	9 uker
Modul 4: Familie og samfunn 1. Inkludering og deltakelse i samfunnet 2. Familie og nettverk	5 uker
Praksis, 25 % av samlet studietid, min. 10 uker, som gjennomføres mest mulig samlet	
Modul 5: Fordypning i miljøarbeid rettet mot mennesker med funksjonsnedsettelse	8 uker

MODUL 2 – GRUNNLAGSTENKNING OG LOVVERK I MILJØARBEID

1. Kommunikasjonsprosessen

- kunnskap om formidlingsmåter
- kunnskap om funksjonshemming, multifunksjonshemming og funksjonsnedsettelse i forhold til barn, unge, voksne og eldre
- veiledning overfor tjenestemottakere/-pårørende/familie
- kunnskap og holdninger som alternativ til tvang og makt
- miljøarbeider – brukerrelasjonsholdninger og etiske dilemmaer
- kommunikasjon med personer som har svekket språkforståelse
- konflikter, møte med vold, trusler, tvang og makt
- konfliktforebyggende tiltak

2. Grunnlagstenkning

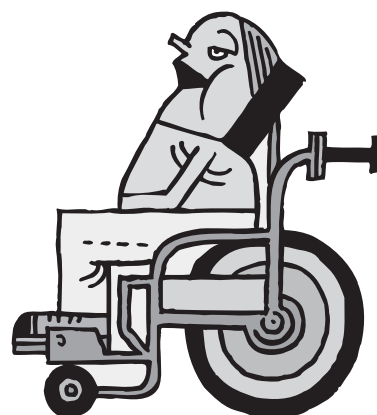
- definisjon og kunnskap om brukergruppen, herunder: ulike diagnoser, tilleggsvansker og behandling
- miljøarbeiderens rolle
- tilrettelegging i forhold til funksjons- og læreevne, livsløpsfaser, egenomsorg, sårbarhet og utviklingsmuligheter
- forståelse av forutsetninger for helse hos mennesker med utviklingshemming, og for tilgang på psykiatriske og somatiske helsetjenester
- helse- og sosialpolitiske føringer og rammevilkår for mennesker med utviklingshemming
- utviklingen av tjenestene i et historisk perspektiv, oppbygging og organisering av tjenestetilbudene
- mennesker med utviklingshemmings plass i samfunnet

3. Lovgivning

- aktuelt lovverk med forskrifter og rundskriv, herunder Sosialtjenesteloven §4
- lovbaserte rettigheter og plikter for de ulike brukergruppene og saksbehandling
- internkontroll
- dokumentasjon

4. Veiledning og samarbeid

- utøvelse av veiledning i forhold til brukere og pårørende/familie
- koordinering og tverrfaglig samarbeid omkring oppfølging av brukerne/samarbeidsmodeller
- samarbeid med pårørende, brukerorganisasjoner og frivillige organisasjoner, naboer og nærmiljø

MODUL 3 – METODER I MILJØARBEID – UTVIKLE OG VEDLIKEHOLDE MESTRINGSEVNEN TIL BRUKERNE

1. Tilnæringsmåter i miljøarbeid

- teorier og modeller i miljøarbeid
- planlegging og tilrettelegging for å møte individuelle behov
- planlegging og tilrettelegging for inkludering og deltakelse
- habiliterings- og rehabiliteringsprinsipper og teorier

2. Kartlegging, utredning og tilrettelegging av tilbud (individuell plan)

- kartleggingsmetoder og verktøy
- individuell plan som metode i helhetlig planlegging
- rollen som koordinator (nærperson, primærkontakt)
- helhetstenkning, koordinering og individuell tilpasning av tiltak
- holdninger og etiske vurderinger ved valg av tiltak
- brukerperspektiv og brukervedvirkning
- planlegging og tilrettelegging for selvbestemmelse (brukerperspektiv og brukervedvirkning)

3. Utviklingstilpassede tiltak

- overgang skole/ arbeidsliv
- arbeidsmuligheter / ulike alternativer / inkluderende arbeidsliv
- aktivitets- og fritidstilbud / stimulering og utvikling gjennom kultur, idrett etc.

4. Mestring av dagliglivet - ADL

- primær, sekundær og tertiær ADL
- brukervedvirkning og kommunikasjon med bruker
- selvstendighet, mestring, funksjonsforbedring, vedlikehold og metodikk for nylæring
- fysisk aktivitet, kost og ernæring
- nettverksbygging, sosial kompetanse, integrering i nærmiljøet
- tilrettelegging av hjelpemidler
- ergonomiske tiltak / tilpassing av hjelpemidler

MODUL 4 – FAMILIE OG SAMFUNN

1. Inkludering og deltaking i samfunnet

- normalitet og livskvalitet
- kultur-, organisasjons- og samfunnsliv
- ivaretagelse av rettssikkerheten for mennesker med utviklingshemming

2. Familie og nettverk

- evne til å operere i nettverk
- samliv/familieliv, seksualitet
- hjelp til etablering av sosiale roller

3. Boformer, organisering og ansvar

- ulike boformer (privat, kommunal)
- oppfølging og tilrettelegging (hjelp- og støtteordninger)
- økonomiske støtteordninger
- støttekontakt / personlig assistent

MODUL 5 – FORDYPNING I MILJØARBEID RETTET MOT MENNESKER MED FUNKSJONSNEDSETTELSE

Studentene skal gjennomføre en obligatorisk fordypningsoppgave. Emnet for fordypningsoppgaven skal være godkjent av skolen og knyttet til praksis og ett eller flere temaer i utdanningens moduler. Studentene skal gjennom fordypningsoppgaven vise refleksjon og bruke både tilpasset litteratur og erfaringer fra praksis. Gjennomføringen av fordypningsoppgaven kan skje individuelt eller i gruppe.

Helsedirektoratet

PB. 7000, St. Olavs plass, 0130 Oslo

Tel.: 810 200 50

Faks: 24 16 30 01

Design: Creuna as

Trykkeri: Print House AS

Mnd/år: 10/2008